

Allochtone vrouwen: arbeidsdeelname en verandering in de gezinssituatie

Marjolijn Das

Huwen heeft geen effect op de arbeidsdeelname van vrouwen, maar de geboorte van kinderen wel. Zowel bij allochtone als autochtone vrouwen loopt de arbeidsdeelname terug rond de geboorte van het eerste kind. Bij geboorte van een tweede of derde kind is de afname minder groot. Bij vrouwen van de tweede generatie allochtonen blijft de arbeidsdeelname na de geboorte van kinderen hoger dan bij de eerste generatie, uitgezonderd vrouwen van Surinaamse herkomst.

1. Inleiding

Traditioneel is in Nederland het krijgen van kinderen een doorslaggevende reden voor vrouwen om in hun werktijd een stap terug te doen of de arbeidsmarkt helemaal te verlaten. De laatste decennia zijn hierin verschuivingen gaan optreden: er is een duidelijke trend dat vrouwen ook na de geboorte van kinderen blijven werken (Schippers, 2003). Een relevante beleidsvraag is hoe veranderingen in de gezinssituatie zoals trouwen en de geboorte van kinderen het arbeidsmarktgedrag van allochtone vrouwen beïnvloeden.

Er is tot nu toe nog geen longitudinaal onderzoek geweest dat de arbeidsmarktpositie van allochtone vrouwen voor en na een verandering in de gezinssituatie vergelijkt. Op basis van eerder onderzoek naar opvattingen over man-vrouwrollen en arbeidsparticipatie is te verwachten dat vrouwen uit de diverse herkomstgroeperingen en generaties verschillend reageren op veranderingen in de gezinssituatie. Van de Turkse en Marokkaanse vrouwen van de eerste generatie is bijna de helft van mening dat vrouwen dienen te stoppen met werken als ze een kind krijgen. Bij de tweede generatie Turkse en Marokkaanse vrouwen, en ook bij de Surinaamse en Antilliaanse vrouwen van de eerste en tweede generatie, zijn dat er een stuk minder (Distelbrink en Hooghiemstra 2005). Niet verrassend is het gegeven dat vrouwen met moderne opvattingen over man-vrouwrollen een relatief hoge deelname aan de arbeidsmarkt hebben. Verder blijkt er bij de Turkse, Marokkaanse en Somalische vrouwen een negatieve relatie te zijn tussen het hebben van kinderen en hun arbeidsdeelname, terwijl dit voor de andere groepen vrouwen niet geldt (Groeneveld et al., 2004).

Dit artikel is een bewerking van een paragraaf uit hoofdstuk 5 van de publicatie 'Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden' van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Keuzenkamp en Merens, 2006). De gebruikte gegevens zijn afkomstig uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Er wordt geen urengrens gehanteerd om te bepalen of iemand werkzaam is. Ook kleine banen tellen mee. Dit is een van de redenen dat de arbeidsparticipatie in dit onderzoek over het algemeen relatief hoog is. Een andere reden ligt in de onderzochte groep zelf. Het gaat hier om relatief jonge, deels kinderloze vrouwen, die een hogere arbeidsdeelname kennen dan gemiddeld.

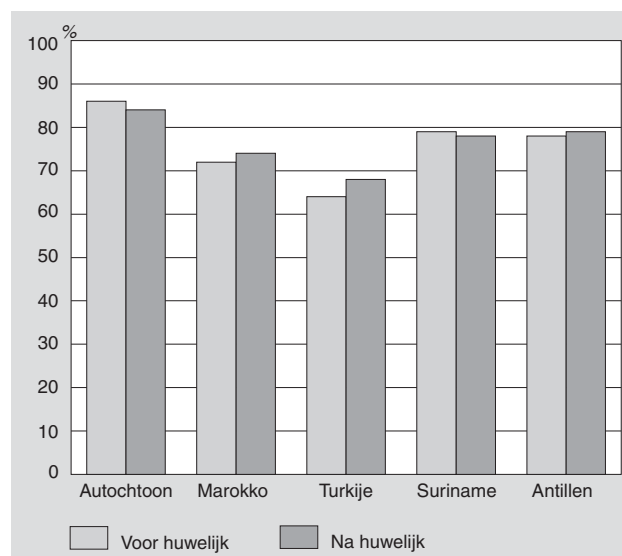
2. Trouwen

De arbeidsparticipatie van allochtone vrouwen is voor het huwelijk lager dan die van autochtone vrouwen. Dit geldt voor alle onderzochte herkomstgroeperingen, met uitzondering van de Antilliaanse (inclusief Arubaanse) vrouwen van de tweede generatie.

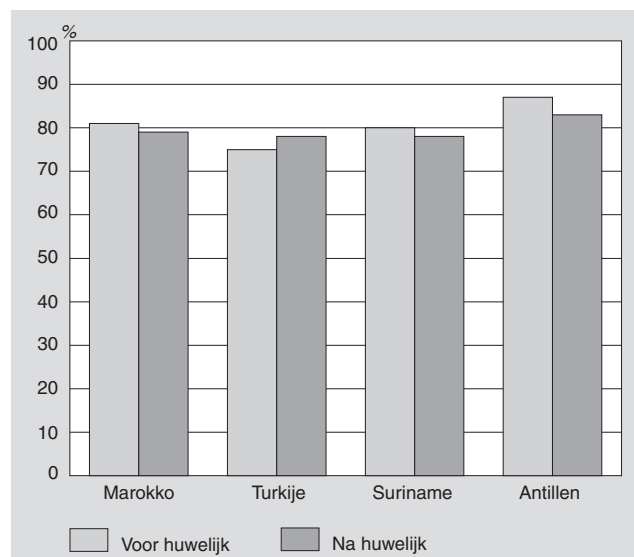
Noch bij de eerste, noch bij de tweede generatie treedt er een spectaculaire daling van de arbeidsparticipatie op na het huwelijk. Ook voor allochtone vrouwen betekent het huwelijk kennelijk meestal niet automatisch het einde van het werkzame leven. Sterker nog, bij de Marokkaanse, Turkse en Antilliaanse vrouwen van de eerste generatie en bij de Turkse vrouwen van de tweede generatie daalt de arbeidsparticipatie niet, maar stijgt ze in het jaar waarin het huwelijk plaatsvindt. Bij de Turkse en Marokkaanse vrouwen zou hierbij een leeftijdseffect een rol kunnen spelen. Zij trouwen gemiddeld jonger dan autochtone vrouwen, met 25 respectievelijk 26 jaar tegenover 30 jaar bij autochtone vrouwen. Onder de Turkse en Marokkaanse trouwers bevinden zich waarschijnlijk relatief veel schoolverlaters en afgestudeerden, die net de arbeidsmarkt hebben betreden.

Huwelijksmigranten zijn overigens ondervertegenwoordigd. Alleen vrouwen die in de totale periode van september 1999 tot en met september 2003 in Nederland woonden, behoren tot de onderzochte groep. Daardoor bevinden zich alleen onder de vrouwen die in 1999 of 2000 trouwden recent geïmmigreerde huwelijksmigranten.

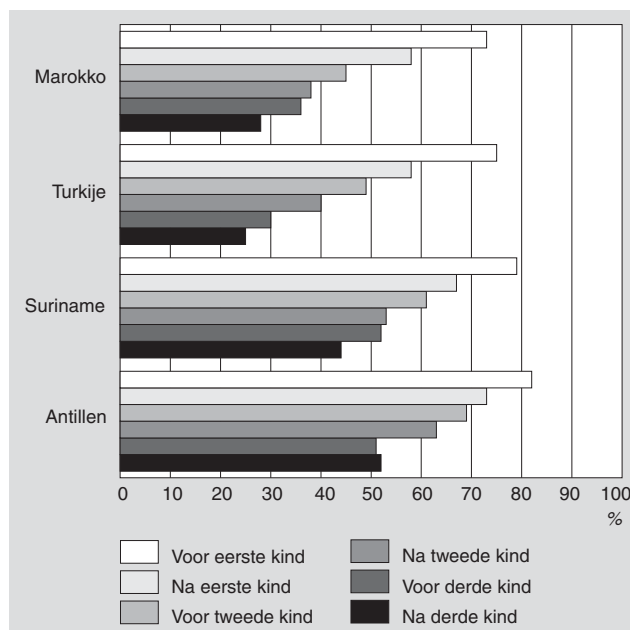
1. Arbeidsparticipatie van 20-49-jarige vrouwen van de eerste generatie naar herkomstgroepering, voor en na huwelijk, 1999/2003

2. Arbeidsparticipatie van 20–49-jarige vrouwen van de tweede generatie naar herkomstgroepering, voor en na huwelijk, 1999/2003

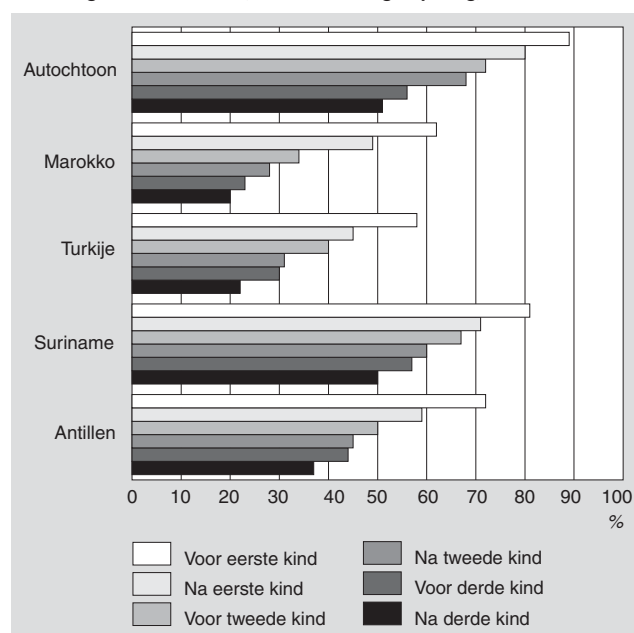
4. Arbeidsparticipatie van 20–49-jarige vrouwen van de tweede generatie rond geboorte kinderen, naar herkomstgroepering, 1999/2003

3. Geboorte van kinderen: de grote minderheids-groepen

Welke gevolgen heeft nu de komst van kinderen gehad? Voor de grootste minderheidsgroepen en de autochtone vrouwen treedt na de geboorte van het eerste kind zoals verwacht een duidelijke daling van de arbeidsparticipatie van de vrouwen op. Dit geldt zowel voor de autochtonen als voor de allochtonen, en zowel voor de eerste als voor de tweede generatie. Na de geboorte van het tweede en derde kind is er ook een daling, maar deze is minder geproforceerd. De absolute aantallen vrouwen in de figuren zijn overigens niet gelijk. Niet alle vrouwen die getrouwd zijn, krijgen immers kinderen; en niet alle vrouwen die kinderen krijgen, zijn getrouwd. De groep die drie kinderen krijgt, is bijvoorbeeld kleiner dan de groep die twee kinderen krijgt.

3. Arbeidsparticipatie van 20–49-jarige vrouwen van de eerste generatie rond geboorte kinderen, naar herkomstgroepering, 1999/2003

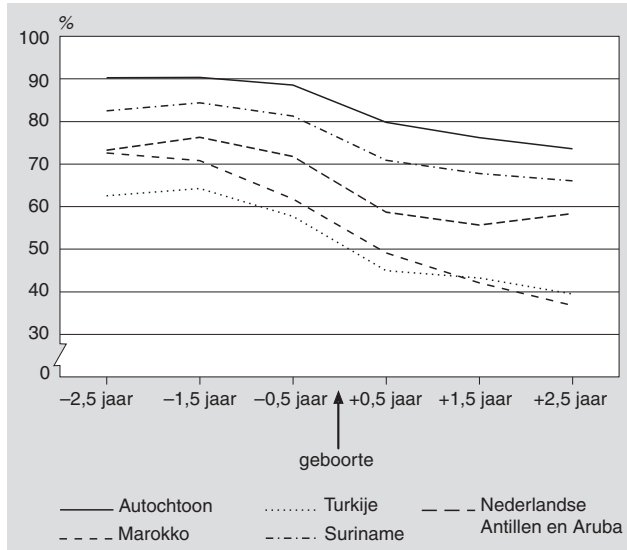
Een periode van enkele jaren voor en na de geboorte geeft een bredere kijk op de invloed die de geboorte van het eerste kind heeft op de arbeidsdeelname. Duidelijk te zien is dat autochtone vrouwen en allochtone vrouwen van de eerste generatie ruwweg hetzelfde patroon volgen: een daling in arbeidsparticipatie die in het jaar voor het geboortjaar van het eerste kind inzet, en die het sterkst is in het jaar van de geboorte zelf. De daling voor de geboorte kan anticipatiegedrag weerspiegelen. Een aantal vrouwen stopt al met werken op het moment dat ze besluiten een gezin te willen stichten of zwanger zijn.

De tweede generatie laat een ander beeld zien dan de eerste. Voor de komst van kinderen lijken de allochtone vrouwen van de tweede generatie veel meer op autochtone vrouwen dan op die van de eerste generatie. Ook na de geboorte blijft dat voor de meeste groepen het geval, al blijft het niveau van arbeidsdeelname steeds onder dat van de autochtone vrouwen.

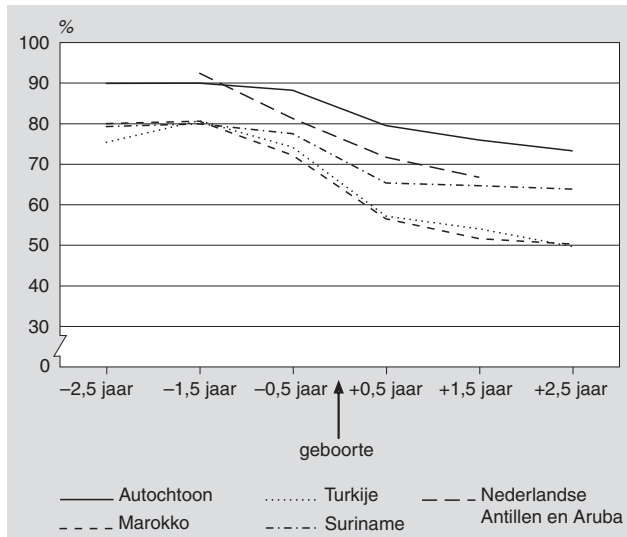
Wel vertonen de Marokkaanse en Turkse vrouwen van de tweede generatie met twee in het buitenland geboren ouders een relatief grote daling in arbeidsparticipatie na de komst van het eerste kind. Dit kan te maken hebben met hun opvattingen over de rol van de vrouw, maar gezien het feit dat slechts een op de zes Marokkaanse en Turkse vrouwen van de tweede generatie meent dat vrouwen na de geboorte van kinderen dienen te stoppen met werken (Distelbrink en Hooghiemstra, 2005), spelen waarschijnlijk ook andere zaken een rol. Zo kunnen de opvattingen van de echtgenoot over de taakverdeling invloed hebben op de arbeidsdeelname van vrouwen. Ook hebben Turkse en Marokkaanse vrouwen ten opzichte van andere groepen gemiddeld een laag persoonlijk inkomen (Merens en van der Vliet, 2006). Het is daarom niet onwaarschijnlijk dat de verwachte hoge kosten van kinderopvang voor deze vrouwen relatief vaak aanleiding zijn om te stoppen met werken (Versantvoort et al., 2002).

Opvallend is dat er in de tweede generatie duidelijke verschillen te zien zijn tussen vrouwen met één dan wel met twee in het buitenland geboren ouders. Vrouwen met één autochtone ouder lijken in hun arbeidsmarktgedrag veel meer op autochtonen dan vrouwen met twee in het buitenland geboren ouders, zowel voor als na de geboorte van kinderen. Ander onderzoek vindt soortgelijke verschillen binnen de tweede generatie (Bakker et al., 2005).

5. Arbeidsparticipatie van 20–49-jarige vrouwen van de eerste generatie voor en na geboorte eerste kind, 1999/2003

6. Arbeidsparticipatie van 20–49-jarige vrouwen van de tweede generatie met twee buitenlandse ouders voor en na geboorte eerste kind, 1999/2003

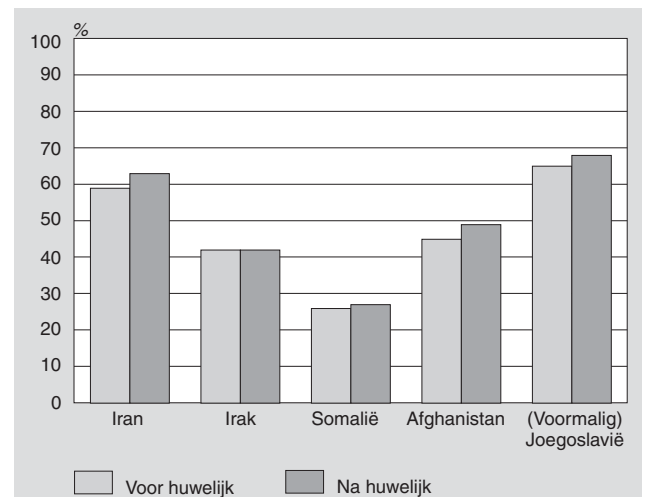
4. Geboorte van kinderen: de ‘nieuwe’ groepen

Vrouwen afkomstig uit Iran, Irak, Afghanistan, (voormalig) Joegoslavië en Somalië vormen de zogenoemde nieuwe groepen, die samen het grootste deel van de overige niet-westerse allochtonen uitmaken. Hun arbeidsparticipatie ligt laag ten opzichte van die van andere allochtone groepen. Dit is bekend uit ander onderzoek naar de ar-

beidsmarktpositie van nieuwe groepen en asielmigranten (Sprangers et al., 2004; Dagevos en Bierings, 2005).

Ook voor deze groepen blijkt het aangaan van een huwelijk geen aanleiding om te stoppen met werken. Na de komst van kinderen wordt de arbeidsparticipatie echter wel een flink stuk lager, met name na het eerste kind. Deze vrouwen zijn naar verhouding kort in Nederland. De gemiddelde verblijfsduur op het moment van het krijgen van het eerste kind varieerde van 4 jaar bij Afghaanse vrouwen tot 11 jaar bij (voormalig) Joegoslavische vrouwen. Zij hebben dus minder gelegenheid gehad om de taal te leren en scholing te volgen. Bovendien was het asielmigranten tot 1998 niet toegestaan om te werken tot het moment van statusverlening. Dit zette asielmigranten op een achterstand die ook na de statusverlening nog merkbaar kan zijn in hun arbeidsdeelname (Sprangers et al. 2004).

7. Arbeidsparticipatie van 20–49-jarige vrouwen uit nieuwe groepen¹⁾, voor en na huwelijk, 1999/2003

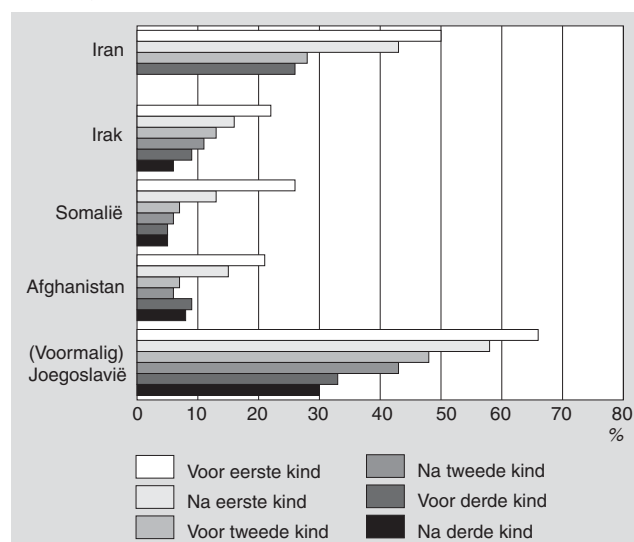
¹⁾ Het gaat om vrouwen van de eerste generatie. Er waren voor deze groepen te weinig gegevens om de arbeidsparticipatie van de tweede generatie te analyseren.

Opvattingen over emancipatie kunnen ook een rol spelen. Iraanse en (voormalig) Joegoslavische vrouwen hebben een beduidend hogere arbeidsparticipatie dan de andere nieuwe groepen, vooral na de geboorte van het eerste kind. Dit strookt met de bevinding dat Iraanse en Joegoslavische vrouwen er veel modernere opvattingen over man-vrouwrollen op na houden dan Somalische, Afghaanse en Iraakse vrouwen (Merens et al., 2006). Verder kan het hogere opleidingsniveau van Iraanse en Joegoslavische vrouwen een rol spelen.

5. Significantie van de uitkomsten

Via een binaire logistische regressie is de omvang van de daling in arbeidsparticipatie van de verschillende herkomstgroeperingen te vergelijken met de daling bij autochtonen. We analyseerden de populatie vrouwen die op het peilmoment voor de geboorte werk hadden, en onderzochten de kans op stoppen dan wel doorgaan met werken na de geboorte, met een correctie voor leeftijd en maandloon.

8. Arbeidsparticipatie van 20–49-jarige vrouwen van nieuwe groepen¹⁾ rond geboorte kinderen, 1999/2003

¹⁾ Het gaat om vrouwen van de eerste generatie. Er waren voor deze groepen te weinig gegevens om de arbeidsparticipatie van de tweede generatie te analyseren. Van de eerste generatie uit Iran met een derde kind waren te weinig waarnemingen om de participatie te bepalen.

Uit deze logistische regressie blijkt dat leeftijd en hoogte van het maandloon invloed hebben op deze kans. Hoe ouder de vrouw bij de geboorte van haar eerste kind, des te groter de kans dat zij na de geboorte doorgaat met werken. En hoe meer zij verdient, hoe groter eveneens de kans dat zij doorgaat met werken. Dit is niet verrassend; zowel de leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen, als het uurloon hangt samen met opleiding (Distelbrink en Hooghiemstra, 2005; Advokaat et al., 2005).

Opleiding is een belangrijke voorspeller van de arbeidsparticipatie van vrouwen. Hoogopgeleiden hebben een hogere participatie dan laagopgeleiden (Schippers 2003; Groeneveld et al. 2004). Daarnaast zal het loon waarschijnlijk ook een direct effect hebben op de afweging om door te gaan

dan wel te stoppen. Bij een te laag loon zullen de verdiensten niet opwegen tegen de kosten van de kinderopvang. Niet-westerse allochtone vrouwen verdienen gemiddeld minder dan autochtone (Merens en van der Vliet, 2006) en de vrouwen in sommige allochtone groepen worden op relatief jonge leeftijd moeder van hun eerste kind.

Als we corrigeren voor deze verschillen in loon en leeftijd, stoppen allochtone vrouwen van de eerste generatie na de geboorte van hun eerste kind toch nog significant vaker met werken dan autochtone vrouwen. Dit geldt voor alle herkomstgroeperingen. Ook allochtone vrouwen van de tweede generatie met twee in het buitenland geboren ouders stoppen significant vaker, met Antilliaans/Arubaanse vrouwen als uitzondering. De tweede generatie met één autochtone ouder geeft een heterogener beeld te zien. Vrouwen met een autochtone ouder en een Antilliaanse, Turkse of Marokkaanse ouder stoppen niet significant vaker met werken dan autochtone vrouwen. Vrouwen met een autochtone ouder en een Surinaamse, overig westerse of overig niet-westerse ouder daarentegen wel.

6. Technische toelichting

In dit artikel zijn gegevens gebruikt uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Het SSB bestaat uit microdata van een aantal onderling gekoppelde registers. De demografische gegevens komen uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). Voor de sociaal-economische gegevens wordt onder meer gebruik gemaakt van de Verzekerdenadministratie van de UWV, de loonbelastinggegevens van de Belastingdienst en de Enquête werkgelegenheid en lonen van het CBS, waarmee informatie over banen en lonen van werknemers verzameld wordt. Door de koppeling van deze en andere registers komt een groot aantal gegevens over personen, banen en uitkeringen integraal beschikbaar. Doordat de informatie over meerdere jaren aan elkaar te koppelen is, kunnen mensen gevolgd worden in de tijd.

Staat 1
Binaire logistische regressie op de populatie werkende vrouwen vóór geboorte eerste kind
Afhankelijke: kans op doorgaan met werken na de geboorte
Onafhankelijke: leeftijd, log(maandloon), herkomst maal generatie

Onafhankelijke:	exp(B)	significantie
Leeftijd	1,03	p<0,001
Log (maandloon)	25,51	p<0,001
Marokkaans 1e gen	0,62	p<0,001
Marokkaans 2e gen twee ouders buitenland	0,56	p<0,001
Marokkaans 2e gen een ouder buitenland	0,67	niet significant
Turks 1e gen	0,5	p<0,001
Turks 2e gen twee ouders buitenland	0,56	p<0,001
Turks 2e gen een ouder buitenland	1,03	niet significant
Surinaams 1e gen	0,69	p<0,001
Surinaams 2e gen twee ouders buitenland	0,66	p<0,001
Surinaams 2e gen een ouder buitenland	0,74	p<0,05
Antilliaans/Arubaans 1e gen	0,56	p<0,001
Antilliaans/Arubaans 2e gen twee ouders buitenland	0,92	niet significant
Antilliaans/Arubaans 2e gen een ouder buitenland	0,75	niet significant
Overig westers 1e gen	0,65	p<0,001
Overig westers 2e gen twee ouders buitenland	0,7	p<0,001
Overig westers 2e gen een ouder buitenland	0,88	p<0,001
Overig niet-westers 1e gen	0,49	p<0,001
Overig niet-westers 2e gen twee ouders buitenland	0,64	p<0,01
Overig niet-westers 2e gen een ouder buitenland	0,75	p<0,05
Constante	0	p<0,001

Binnen de variabele 'herkomst maal generatie' zijn autochtonen de referentiecategorie. Nagelkerke R²=0,137.

De analyses hebben betrekking op alle vrouwen tussen 20 en 50 jaar, die ten minste van 1999 tot en met 2003 tot de Nederlandse bevolking behoorden, en die tussen september 1999 en september 2003 trouwden dan wel een eerste, tweede of derde kind kregen. Data over verschillende trouwjaren (respectievelijk geboortejaren) zijn opgeteld. Een half jaar voor de geboorte betekent dus in het ene geval 1999, en in een ander geval 2002. Daardoor is de invloed van de conjunctuur, die steeg tot en met 2001 en vanaf 2002 ongunstiger werd, op de uitkomsten slechts gering.

De arbeidsmarktpositie in een bepaald jaar is vastgesteld op basis van de situatie op het peilmoment eind september. Of vrouwen in de onderzochte periode minder uren zijn gaan werken is in deze analyse buiten beschouwing gebleven. De arbeidsparticipatie is berekend als het percentage dat op het peilmoment betaald werk had. Het peilmoment ligt gemiddeld een half jaar voor en een half jaar na een verandering in de gezinssituatie. De uitkomsten van de 'nieuwe' groepen hebben uitsluitend betrekking op de eerste generatie. Er waren voor deze groepen te weinig gegevens om de tweede generatie te analyseren.

Literatuur

Advocaat, W., van Cruchten, J., Gouweleeuw, J., Schulte Nordholt, E., en Weltens, W. (2005). 'Loon naar beroep en opleidingsniveau: het Loonstructuuronderzoek 2002.' In: *Sociaal Economische Trends* (2005) 2, pp. 39–51.

Bakker, B.F.M., Walberg, A., en Blom, M. (2005) 'Jeugdige verdachten'. In: Blom, M., Oudhof, J., Bijl, R.V. en Bakker, B.F.M. (red). *Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken*. Den Haag: WODC/CBS.

Dagevos, J. en Bierings, H. (2005). 'Arbeid en inkomen'. In: *Jaarrapport Integratie* (pp. 81–106). Den Haag: SCP/WODC/CBS.

Distelbrink, M. en Hooghiemstra, A. (2005). *Allochtone gezinnen, feiten en cijfers*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.

Gijsberts, M. en Dagevos, J. (2005) 'De positie van allochtone vrouwen'. In: *Jaarrapport Integratie* (pp. 166–188). Den Haag: SCP/WODC/CBS.

Groeneveld, S., Marx, T., en Merens, A. (2004). 'De arbeidsmarktpositie van vrouwen uit etnische minderheden'. In: Gijsberts, M. en Merens, A. (red), *Emancipatie in estafette* (pp. 81–113). Den Haag: SCP/ISEO.

Keuzenkamp, S. en Merens, A. (red.) (2006), *Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden*. Rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Den Haag: SCP.

Merens, A. (2004). 'Inkomens van vrouwen uit etnische minderheden'. In: Gijsberts, M. en Merens, A. (red), *Emancipatie in estafette* (pp. 81–113). Den Haag: SCP/ISEO.

Merens, A. en van der Vliet, R. (2006) 'Inkomen'. In: Keuzenkamp, S. en Merens, A. (red.), *Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden*. Den Haag: SCP

Merens, A., Keuzenkamp, S., en Das, M. (2006) 'Combinatie van arbeid en zorg'. In: Keuzenkamp, S. en Merens, A. (red.), *Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden*. Den Haag: SCP

Schippers, J. (2003). 'Arbeidsmarkt en levensloop: theorie, empirie en beleid'. In: N. van den Heuvel, P. van der Hallen, T. van der Lippe, J. Schippers. (red), *Diversiteit in levenslopen; consequenties voor de arbeidsmarkt* (pp. 13–39). Den Haag: Reed Business Information bv.

Sprangers, A., Zorlu, A., Hartog, J. (2004). 'Immigranten op de arbeidsmarkt'. In: *Sociaal Economische Trends* (2004) 2, pp. 27–37.

Versantvoort, M.C., de Bruin, C.L., de la Rambeije, C., Arents, M. i.s.m. K.ac. Productions en J. Kehla (2002). *Allochtone vrouwen en kinderopvang. Onderzoek naar behoeften, wensen en opvattingen*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.